

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון: סיפור קצר

פרק שני: דרמה

פרק שלישי: רומאן ונובלה

פרק רביעי: שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת רחל, שירת אורי צבי גרינברג)

הפרק הראשון (סיפור קצר — 32 נקודות) הוא חובה.

משלושת הפרקים השני, השלישי והרביעי יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק — 34 נקודות).

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת יצירות

ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת לענות עליה.

(2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.

לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

(3) אין להדגים באמצעות אותה היצירה בכמה תשובות.

(4) שים לב לכתב, לכת"ב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

השאלות פרק ראשון – סיפור קצר

שים לב: פרק זה הוא חובה.
ענה על שתיים מן השאלות 1-4 (לכל שאלה – 16 נקודות).
אין לכתוב על אותה יצירה בתשובות שונות.

שים לב: על שאלות 1-2 אין לענות על פי הסיפור "חלום בדמי כבוד" מאת גרמאו מנגיסטו.

1. הסבר והדגם מדוע סיפור קצר שלמדת עורר בך עניין ומחשבה.
בסס את דבריך על שניים מן המרכיבים האלה: סקרנות כיצד תתפתח העלילה, דמות בסיפור, רלוונטיות לחיינו, סגנון הסיפור, משמעות הסיפור.
2. ענה על שני הסעיפים א-ב.
 - א. הסבר והדגם כיצד באות לידי ביטוי בסיפור קצר שלמדת תקשורת לקויה או חוסר הבנה בין דמויות או בין הדמות המרכזית ובין החברה הסובבת אותה.
בתשובתך כתוב גם מי גורם לדעתך לתקשורת הלקויה או לחוסר ההבנה הבאים לידי ביטוי בסיפור.
(10 נקודות)
 - ב. האם התקשורת הלקויה או חוסר ההבנה נפתרים בסיפור? הסבר והדגם את דבריך. (6 נקודות)
3. חלום בדמי כבוד / גרמאו מנגיסטו
הסבר והדגם כיצד מפגש בין תרבויות בא לידי ביטוי בסיפור "חלום בדמי כבוד". בתשובתך כתוב גם על שתיים מדרכי העיצוב של מפגש זה.

סיפור שלא נלמד

.4

לפניך סיפור קצר ללא שם מאת אברי הרלינג (מתוך קובץ סיפוריו "סליחה איך מגיעים מכאן", הוצאת כרמל, 2010)*. קרא את הסיפור, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

אני נוסע לעבודה וממנה בקו 18. לרוב זהו אוטובוס דו־מפרקי, מסת מתכת, פלסטיק וזכוכית מתפתלת ושועטת ברחובות תל אביב כמו רכבת ששולחה לחופשי מהפסים. הרבה דלתות וחלונות, לא תמיד יש מקומות ישיבה. באחת הפעמים שחזרתי מהעבודה, משמרת ערב, נמצא לי מקום בחלק האחורי של האוטובוס קרוב לדלת היציאה האחורית. אנשים עלו וירדו, יותר ירדו בשעת ערב מאוחרת זו, ובזכוכית המקובעת במחיצה שלפני הדלת השתקפו הדמויות. 5

הבטתי בעצמי. מבטים חטופים, מאז ומעולם התקשיתי לראות את עצמי במראָה. לא חושב על המראָה שלי מחשבות חיוביות. אתה נראה ממש נורא, חבטה בי ההכרה, לא פלא שהאישה שהייתה לך העדיפה אחר על פניך.

הפנים שלי נראו לי נפוחות, נפולות, השפתיים נהיו דקות, העיניים נסתרות תחת עפעפיים כבדים, הקמטים הללו שלא היו עד עתה, הלחץ הנפשי שאני מצוי בו נותן את סימניו. פנים מוכות, זקנות, מרות, הבהבו אלי עם שינויי התאורה. 10

מה נהיה ממך היא הוסיפה לחבוט, איך תמצא אהבה חדשה כשאתה נראה ככה, ניסיתי להביט החוצה, למדרכות של רחוב אלנבי החולף משני צידי המפלצת הדוהרת המכונה קו 18. מכוער, מובס.

בתחנה שקרובה לפינת לוינסקי, אחת לפני זו שאני יורד בה, קם זה שישב לידי וירד אל חיי. הבנתי אז שהדמות שהסתכלתי בה כל הדרך הייתה שלו, שאולי איראה כך עוד כך וכך שנים, שראיתי את פניו של העולם, אחד מפניו. 15

* אברי הרלינג – סופר ישראלי שכתב את הספר "האיש בכובע הקסקט" (2012).

א. המספר אומר "הבטתי בעצמי" (שורה 6).

כיצד המספר רואה את עצמו בשלבים שונים של הסיפור? הסבר מה אפשר ללמוד מכך על הדימוי העצמי שלו. (12 נקודות)

ב. בסיום הסיפור המספר אומר כי הבין שראה "את פניו של העולם, אחד מפניו".

מה הם אותם פנים של העולם שראה המספר בעת הנסיעה באוטובוס? הסבר והדגם את דבריך. (4 נקודות)

פרק שני – דרמה

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על אחת מן השאלות 5-10 (34 נקודות).

5. **טרגדיות של סופוקלס:** "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"
טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"
טרגדיות מסתיימות באסון ובמוות. למרות זאת סיום זה אינו פסימי לחלוטין, משום שהוא מעניק לצופה גם הרגשת הקלה.
הסבר והדגם קביעה זו על פי הטרגדיה שלמדת.
6. **אנטיגונה / סופוקלס**
תאר את הדמות המורכבת של קראון.
בתשובתך כתוב על מאפיינים של דמותו, למשל: חולשה לעומת כוח, עריצות שלטונית לעומת משפחתיות, קראון המלך שרוצה בטובת עצמו לעומת קראון הרוצה בטובת עמו.
הסבר והדגם את דבריך.
7. **אדיפוס המלך / סופוקלס**
לאורך עלילת המחזה נראה כי לאדיפוס יש הזדמנויות למנוע את סופו הטרגי.
תאר את ההזדמנויות האלה, והסבר מדוע אדיפוס לא ניצל אותן.
8. **טרגדיות של שקספיר:** "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו", "רומיאו ויוליה"
תאר דמות של אישה בטרגדיה מאת שקספיר שלמדת ואת מערכת היחסים שלה עם גיבור הטרגדיה.
- מחזה מודרני**
9. לחץ חברתי או מחויבות לבני משפחה (ולפעמים שניהם) משפיעים על חייה של הדמות המרכזית במחזות רבים.
תאר מצב כזה על פי עלילת המחזה המודרני שלמדת, והסבר את תרומתו לבנייה של משמעות המחזה.
10. תאר את הסיום של המחזה המודרני שלמדת, והסבר את התרומה של סיום זה להבנה של משמעות המחזה.
הדגם את דבריך.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 11-12 (34 נקודות).

11. ביצירות רבות דמויות מרכזיות מתמודדות עם החלטות ובחירות חשובות. מה הן ההחלטות והבחירות החשובות שהדמות המרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת מתמודדת עימן? הסבר מה ההחלטות והבחירות האלה מלמדות על הדמות הזאת. הדגם את דבריך.
12. שם היצירה, מוטיב, סמל ונקודת מפנה בעלילה הם אמצעים המסייעים בעיצוב משמעות היצירה. כיצד באים לידי ביטוי ברומאן או בנובלה שלמדת שניים מן האמצעים האלה? הסבר את תרומתם להבנה של משמעות היצירה.

פרק רביעי – שירה

(שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת רחל, שירת אורי צבי גרינברג)

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 13-26:
 על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 13-18),
 ועל שאלה אחת משירת רחל או משירת אורי צבי גרינברג (שאלות 19-26)
 (לכל שאלה – 17 נקודות).

ענה על אחת מן השאלות 13-18.

שירת ימי הביניים

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

הים ביני ובינך / שמואל הנגיד

- 1 הים ביני ובינך / ולא אטה לחלוקתך
 ולא ארוץ בלב חרד / ואשב על קבורתך?
 אמת, אם אעשה כזאת / אהי בוגד באחותך!
 אהה, אחי, אני יושב / עלי קברך לעמתך,
 5 לך מכאוב בתוך לבי / כמכאובי במיתך.
 ואם אתן לך שלום - / ולא אשמע תשובתך,
 ולא תצא לפגשני / ביום בואי לאדמתך,
 ולא תשחק בקרבתי / ולא אשחק בקרבתך,
 ולא תראה תמונתי / ולא אראה תמונתך,
 10 למען כי שאול ביתך / ובקבר מעונתך -
 בכור אבי ובן אמי, / שלומים לך באחריתך,
 ורוח אל תהי נחה / עלי רוחך ונשמתך!
 אני הולך לארצי, כי / בארץ סגרו אותך.
 ואננס עת ואינץ עת - / ואת לעד בנזמתך,
 15 ועד בוא יום חליפתי / בלבי אש פרידתך!

מהו התפקיד של הים (בית 1) ושל האש (בית 15) בעיצוב הרגשות של המשורר כפי שהם באים לידי ביטוי בשיר כולו?
 הסבר והדגם את דבריך.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

מְלִיצְתִי בְדֹאגְתִי הַדּוֹפָה / שלמה אבן גבירול

מְלִיצְתִי בְדֹאגְתִי הַדּוֹפָה / וְשִׁמְחָתִי בְּאַנְחָתִי דְחוֹפָה,
וְאִם אֶרְאֶה שְׁחֹק - יִבְכֶּה לְבָבִי / לְחִיָּתִי שֶׁהִיא מְנִי קְטוֹפָה.
”יְדִידִי, הַלֵּבֶן עֶשֶׂר וְשֵׁשׁ / סִפֵּד וּבְכֹת עָלַי יוֹם הָאֶסִּיפָה -
אֲשֶׁר הָיָה לְהַמְשֵׁךְ בְּיַלְדוּת / בְּלַחֲתִי כַּחֲבַצְלֵת שְׁזוֹפָה?”
שִׁפְטֹנִי לְבָבִי מְנַעוּרִי / וְעַל כֵּן הִיָּתָה נִפְשִׁי כְּפּוֹפָה,
וְשֵׁם הַבֵּיץ וְהַמוֹסָר מְנָתוֹ / וְנִפְשִׁי הַחֲרוּצָה שֶׁם קְצוֹפָה.
”יִמָּה בָּצַע בְּהַתְמַצְּרִי? אֲבָל דָּם / וְקִנְיָה, כִּי לְכָל מִכָּה תְרוֹפָה!
וְיָמָה יוֹעִיל בְּכֹת עַל הַמִּצְוִקִים / וְיָמָה יוֹעִיל לְדַמְעָה הָעֲרוֹפָה?”
וְיָמָה אוֹחִיל וְעַד כְּמָה אֶיֶחַל - / וְהַיּוֹם עוֹד וְלֹא מְלֹאָה תְקוּפָה?
וְטָרָם בּוֹא צָרִי גִלְעָד - וְיָמוֹת / אֲנוּשׁ נִכְאָב אֲשֶׁר נִפְשׁוֹ נִגּוּפָה.

בשיר זה מבטא המשורר חוויה אישית של צער ומצוקה.

הסבר והדגם קביעה זו. בתשובתך כתוב על שלוש דרכי עיצוב שונות המסייעות לביטוי החוויה.

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריי.

חֵי אֶהְבֶּה / טדרוס בן יהודה אבולעאפיה

חֵי אֶהְבֶּה, צַפְרִים, עוֹפוֹ אֵלֵי אוֹהֲבִים
וְשִׂאוּ שְׁלוֹם כּוֹאֲבִים תּוֹךְ בּוֹר כְּלוֹא יוֹשְׁבִים,
בִּי תֹאמְרוּ כִּי רַעֲבִים הֵם צִמְאִים, אֲבָל
לְחֵם דְּמָעוֹת וְדָם יֵב אוֹכְלִים שׂוֹאֲבִים,
יוֹשְׁבִים בְּבוֹר מֵאֶפֶל שֶׁפֶל כְּנַפֵּל, וּבֵין
פְּרַעוֹשׁ וְיִתוּשׁ וְכַנִּים לוֹהֲטִים שׂוֹכְבִים.
חַיּוֹת קְטַנּוֹת אֲשֶׁר לֹא נִקְרְאוּ עוֹד בְּשֵׁם
מִשְׁתַּקְשָׁקִין שֶׁם כְּמוֹ חוֹשְׁקִים בְּעֵת עוֹגְבִים,
יִשְׂרָק זָבוּב לְדַבּוּרָה שָׁם, וְשׁוֹן יִחְרַק
עִכְבָּר, וְיַחְדּוֹ עָלַי נִפְשׁ וְגוּף אוֹרְבִים.
הַנוֹגְשִׁים צוֹרְרִים אֲצִים, וְהַשׁוֹטְרִים
צוּוּ לְבַל יִתְנוּ לְחֵם וְהַעוֹרְבִים.

הסבר את תפקידם של בעלי החיים בשיר. בסס את תשובתך על ארבע דוגמאות מן השיר.

שירת ביאליק

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא זְכִיתִי בְּאוֹר מִן הַהֶפְקֵר / חיים נחמן ביאליק

לא זְכִיתִי בְּאוֹר מִן הַהֶפְקֵר,
אֶף לֹא־בָא לִי בִירְשָׁה מֵאָבִי,
כִּי מִסְלְעֵי וְצוּרֵי נִקְרָתִיו
וְחֻצְבָתִיו מִלְבָּבִי.

נִיצוֹץ אֶחָד בְּצוּר לְבִי מִסְתַּתֵּר,
נִיצוֹץ קָטָן – אֶף כִּלּוֹ שְׁלִי הוּא,
לֹא שְׁאֵלָתִיו מֵאִשׁ, לֹא גִנְבָתִיו –
כִּי מִמְּנֵי וְבִי הוּא.

וְתַחַת פְּטִישׁ צְרוּתִי הַגְּדוּלוֹת
כִּי יִתְפּוֹצֵץ לְבָבִי, צוּר־עֵזִי,
זֶה הַנִּיצוֹץ עָף, נִתַּז אֶל־עֵינֵי,
וּמֵעֵינֵי – לְחֶרוֹזִי.

וּמִחֶרוֹזֵי יִתְמַלֵּט לְלִבְבְּכֶם,
וּבְאוֹר אֲשֶׁכֶם הַצַּתִּיו, יִתְעַלֵּם,
וְאֲנֹכִי בְּחֻלְבֵי וּבְדָמֵי
אֶת־הַבְּעֵרָה אֲשַׁלֵּם.

מה הם הרגשות הבאים לידי ביטוי בשיר, וכיצד הם נקשרים לתהליך היצירה? הסבר והדגם את דבריך.

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ואם ישאל המלאך / חיים נחמן ביאליק

- ותיבט? -

"לא, כי נשנה על־דף גמרא קדושה.
גמרא היתה לזקני שעירת גוילים ומעוכה,
ובכרסה - שתי שערות של־זקנו הלבו,
חוטי ציציות פסולות של־טליתו הקטנה
וסמנים של־הרבה טפות חלב ושענה,
ובגמרא הזאת, במעי אותיות מתות
בדד פרפרה נשמתו."

- ותחנק? -

"לא, פרפרה ותשורר, מלאכי!
באותיות המתות שירי חיים הקרו,
ובארון ספרי זקני מתי עולם נדעזעו.
שונים היו השירים: על־עב קטנה ובהירה,
עלי קרו הזקב ועלי דמעה מזהירה,
עלי ציציות פסולות ועלי טפות של־שענה -
אף שיר אחד לא ידעה - שיר עלומים ואהבה.
ותכל לצאת, ותהמה, ולא מצאה תנחומין,
ותתעלף עד־כלותה, ויהי צר־לה עד־מות.
פעם אחת פחדתי את־גמרותי הבלה -
והנה פרחה מתוכה נשמתו."

ועדן היא טסה ומשוטטת בעולם,
משוטטת ותועה ואינה מוצאת תנחומין;
ובלילות הצנועים שבתחלת כל־חדש,
בהתפלל העולם עלי פגימת הלבנה,
היא מתרפקה בכנפה עלי שער האהבה,
מתרפקת, דופקת ובוכיה בחשאי,
ומתפללה על־האהבה."

בני, נשמתך אינה? -

"שוט בעולם, בקטנה, מלאכי!
יש בעולם כפר שאנו, מקף חומת יערים,
ולכפר רמיע תכלת, בלי מצרים רמיע,
ולרמיע התכלת בת־יחידה באמצע:
עב יחידה, לבנה ומטנה.
ובצהרי יום קיץ בדד שחק־שם ילד,
ילד עזוב לנפשו, רף ויחיד וחולם -
ואני הוא הילד, מלאכי.
פעם אחת התעלף כל־העולם וישתק,
ושתי עיני הילד השמימה נמשכו,
ויראנה, היחידה, הזכה, הברורה,
ונפשו יצאה בראותו, כצאת יונה משובכה,
אל העב הנחמדה."

- ותמוג? -

"גם־שמש יש בעולם, מלאכי!
את־נשמתו הצילה קרו פז רחמניה,
ועל־כנפי זהיר ימים רבים פאזה
כצפרת לבנה;
פעם רכבה בבקר על־גב קרו הזקב,
הלוח הלכה לבקש פנינת טל בין הדשאים,
ודמעה זכה ותמה אז על־לחי רעדה,
ותזדעזע הקרו ונשמתו צנחה -
ותשתקע בדמעה."

בסיום השיר נאמר על נשמת המשורר כי היא "מתפללה על האהבה".

הסבר והדגם את הקשר בין סיום זה ובין ה"מסע" שהנשמה עוברת בשיר.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

חֲזָה, לֶךְ בָּרַח / חיים נחמן ביאליק

[עמוס ז', י"ב]

"לֶךְ בָּרַח?" – לֹא־יִבְרַח אִישׁ כְּמוֹנִי!
הַלוֹךְ בְּלֹאט לְמַדְנֵי בְּקָרִי,
גַּם דְּבַר כֵּן לֹא־לְמַדָּה לְשׁוֹנֵי
וּכְקֹרְדִים כְּבֵד יִפֹּל דְּבָרִי.

וְאִם־כֹּחִי תָם לָרִיק – לֹא־פִשְׁעִי,
חֲטֹאתְכֶם הִיא וְשֹׂאוּ הָעֵוֹן!
לֹא־מִצָּא תַחֲתָיו סֶדֶן פְּטִישִׁי,
קֹרְדָמִי בָּא בְּעֶץ רִקְבוֹן.

אִין דְּבָר! אֲשֶׁלִּים עִם־גּוֹרְלִי:
אֶת־כְּלֵי אֶקְשֹׁר לְחִגּוֹרְתִי,
וְשִׁכִּיר הַיּוֹם בְּלִי שְׂכָר פְּעָלִי
אֲשׁוּבָה לִי בְּלֹאט כְּשִׁבְאֲתִי.

אֶל־נְוֵי אָשׁוּב וְאֶל־עַמְקֵי
וְאֶכְרַת בְּרִית עִם שְׂקָמִי יָעַר;
וְאַתֶּם – אַתֶּם מְסוּס וְרִקְב
וּמְחָר יִשָּׂא כְּלַכֶּם סָעַר.

בפתיחת השיר המשורר מצהיר "לא יברח איש כמוני" ובבית האחרון הוא אומר "אל נוי אשוב ואל עמקיו".
הסבר על פי דברים אלה את התהליך שעבר המשורר.

ענה על אחת מן השאלות 19-26.

שירת רחל

19. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.
צר עולמי כעולם נמלה,
גם משאי עמסתי כמוה,
רב וכבד מכתפי הדלה.

גם את זרכי – כדרכה אל צמרת –
דרך מכאוב ודרך עמל,
יד ענקים זדונה ובוטחת,
יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הליז והדמיע
פחד טמיר מיד ענקים.
למה קראתם לי, חופי הפלא?
למה כזבתם, אורות רחוקים?

הדימוי העצמי של המשוררת מעוצב בשיר באמצעות ההשוואה שהיא עושה בינה ובין נמלה. הסבר והדגם קביעה זו.
לדעתך, האם השוואה זו באה לידי ביטוי גם בסיום השיר? נמק והדגם את דברך.

20. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה / רחל

פְּגִישָׁה, חֲצִי פְּגִישָׁה, מִבְּט אֶחָד מְהִיר,
קִטְעֵי גִיבִים סְתוּמִים – זֶה דִּי...
וְשׁוֹב הַצִּיף הַכֵּל, וְשׁוֹב הַכֵּל הַסְּעִיר
מִשְׁבֵּר הָאֵשׁר וְהַדָּןִי.

אֵף סֶכֶר שְׂכָחָה – בְּנִיתִי לִי מְגוֹן –
הִנֵּה הִיא כְּלֵא הָיָה.
וְעַל בְּרָפִי אֶכְרַע עַל שְׁפַת אָגַם סוֹאֵן
לְשִׁתוֹת מְמֹנֵי לְרוּיָה!

תאר את הרגשות הסותרים של המשוררת הבאים לידי ביטוי בשיר, והסבר כיצד הם מעוצבים בו.

21. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מִיכָל / רחל

וּתְאַהֵב מִיכָל בֵּת שְׂאוּל אֶת דָּוִד... וְתִבּוּ לוֹ בְּלִבָּהּ
(שמואל א', י"ח, כ'; שמואל ב', ר', ט"ז)

מִיכָל, אַחֹת רְחֹמָה! לֹא נִתְמַן חוּט הַדּוֹרוֹת,
לֹא שְׁלֵטוֹ בְּכַרְמֶךָ הַנוֹגֶה חֲרָלֵי הַזָּמֶן,
עַל כְּתָנֶת מְשִׁיף לֹא דָהוּ פְּסִי אַרְגָּמֶן
וְצִלְצוּל אֶצְעָדוֹת זְהָבָךְ עוֹד הָאֵזֶן תִּקְלֵט.

לֹא אַחַת רְאִיתִיךָ נִצְבֶּת לִיד הָאֵשׁנָב,
בְּעֵינֶיךָ הִיפָּה מְהוֹלִים גְּאֹה וְרֵף;
מִיכָל, אַחֹת רְחֹמָה, אֲנִי עֲצוּבָה כְּמוֹךָ,
כְּמוֹךָ נְדוּגוֹתֵי לְבוֹז לְאֵשׁר אֶהֱב.

כיצד אחוות נשים באה לידי ביטוי בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

22. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

בְּאֶחָד גִּלְגוּלֵי/ רַחַל

הֵהִיִּתִי חִיָּה בֵּין חַיּוֹת הַשָּׂדֶה
בְּיָמִים רְחוּקִים, בְּאֶחָד גִּלְגוּלֵי?
וּמֵאֵז לִי קִרְבַּת הָאָחוֹת לְחַי
וְאֵימַת הָאָדָם הַרוֹדֵה?

אֶפְרַת הַנוֹצָה וְחֶסֶרֶת הַמָּגוּן
גִּלְגָּלֵה־פְּרָפְרָה בִּי נִשְׁמַת צְפוּר?
מִנְגִּינָה עִגְמוּמִית, אֶהְבֵּת הַדְּרוֹר -
הוּ מִמְּנָה, מִמְּנָה שְׁתִּיהוּ.

וְאוּלֵי בְּגִלְגוּל הָרְחוּק־קָדוּם
הֵיִיתִי גְבַעֲלֵ־עֵשְׂבִים יִרְקָק?
וְלָכֵן בְּאִמִּי־אֲדָמָה אֲדַבֵּק,
וּמְנוּחֵי בְּחִיקָה הַשְּׁחוּם.

כיצד הגלגולים השונים המוזכרים בשיר בונים את הדמות של המשוררת? הסבר והדגם את דבריך.

שירת אורי צבי גרינברג

23. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר אמי והנחל / אורי צבי גרינברג

ואולי אל הנחל ההוא מימי הנערות
 השוטף פי סדגו של העץ הכרות
 המלחף את גדרות הזרדים החומים
 של גני הפרות שם, תבוא הנערה
 אדמת השער, היא אמי... דמדומים.
 ותפשוט בגדיה ובכתנת משיה
 תרד שם בנחל, אראנה שוחה:
 אלהית היא במים גאונה בכחה!
 דומיה וניחוח פרות מסביב.
 ואני עוד אינני ביקום ואבי
 עודו עלם בנוף בית אמו ואביו.

והנה היא עולה מן הנחל... אמי:
 הנערה הברה אדמת השער
 בלבנת הבתולים בכתנת משיה
 ואין היא רואה את בנה המבגר
 העומד ורואה את אמו בעולם
 ונערה היא בטרם-עת-אם, באשיה
 נוגה ראשה בערב יום אל גדרות
 הזרדים החומים
 של גני הפרות,
 שנוספה על מתקם מתיקות דמדומים..

הה הכסוף זה הראש והשגל זה הראש
 עדי שנוכפש בדמו בעפר
 שנושפה בידי גוי גרמני באכזר.
 והבן לא שלם ואת הבור לא חפר.

כיצד תיאורי הטבע והסביבה בשיר מעצבים את דמות האם?

הסבר והדגם את דבריך.

24. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

שיר נס השיר / אורי צבי גרינברג

כל שיר אִמְתִּי – הוא נִס:
הוא פְּתִיחַת הַשְּׁעָר וְהַפְּשֻׁלַת הַוִּילוֹן:
מְשִׁיב רִיחוֹת הַנִּיחוּחַ מִן הַשָּׂדֶה הָאָבוֹד:
מֵאֲבֵי הַנַּחַל וּמִנֶּפֶשׁ הַבְּאֵר וְהַקִּילוֹן:
לְשֵׁם עֲפוֹת צְפָרִים בְּעֵינַיִם סְגוּרוֹת:
כָּנָף לְמִטָּה וְכָנָף לְרוֹם – –

הַיְלָדוֹת הַיָּא מֵעֵבֶר מֵזָה שֶׁל הַתְּהוֹם:
הַשְּׂמֶשׁ עוֹלָה שָׁם כְּלָב הַלְּבָבוֹת הַקּוֹרְנִים
בְּשֹׂאגַת כְּסוּפָם לְמַעְלָה מִן חֲלוּם.

אֲנִי מְמַשֵּׁשׁ אֶת הָעֲנָפִים וְגִזְעֵי הָעֵצִים הַחֲמִים
אֶת הַרְגָלִים הַדַּקּוֹת שֶׁל אֵילוֹת הַשָּׂדֶה
וְאֵת גּוֹפָן,
וְאַחֲרַי צְפוֹר מְדַדְּהָ שָׁם גַּם אֲנִי מְדַדְּהָ.

הָאֵם אֵינְנָה, לֹא אֲדַע מְקוֹם עֲפָרָה
אֶף טְבוּעָה הִיא בְּמַהוּתִי בְּכֶסֶף שִׁיבְתָה וְתַמַּת הַנִּעְרָה.
וְשִׁיר הָעֶרֶשׁ עַל גְּדֵי הָזָהָב
שֶׁנִּסְעוּ לְסַחֵר מְגָדִים
צִימוּקִים וְשִׁקְזִים וּוְרָדִים
הוֹמָה בְּלֵב כְּכַנְרַת־נְגוּנָיו שֶׁל הָאֵב.
אֲנִי אוֹהֵב הַמְּאֻכָּלִים וְהַבְּשָׂמִים שֶׁהוּא אֹהֵב
וְכוֹזֵב כָּאֵב גְּלוֹת הַשְּׂכִינָה אֲשֶׁר הוּא כָּאֵב.

א. בחר בשלוש מן התמונות שבשיר, והסבר כיצד הגעגועים של המשורר באים לידי ביטוי בתמונות האלה.

(10 נקודות)

ב. הסבר והדגם כיצד התמונות שכתבת עליהן בסעיף א מתקשרות לשם השיר. (7 נקודות)

25. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אליהו הנביא / אורי צבי גרינברג

...שְׁשָׁה מִלְיוֹנִים כּוֹסוֹת אֱלֹהֵי בְדָם תַּחַת יַיִן.
שְׁשָׁה מִלְיוֹנִים בְּגִיחֹרֶץ, כִּי הֵנָּם בְּמַתִּים.

לֹא יָבֹא אֱלֹהֵי לְפָקֵד גּוֹיָהֶם,
שֵׁם יוֹשְׁבֵים הַמְרַצְחִים;
וְיָדוּ לֹא תִנָּע בְּכַפּוֹת הַמְּנַעוּל.

לֹא יָבֹא אֱלֹהֵי לְטַעַם מְכּוֹסוֹת
בְּהֵן דָּם תַּחַת יַיִ"שׁ לְסַעוּדַת הַגּוֹיִים.

יָרַח שֶׁל פֶּסַח וּשְׂדֵה כּוֹכָבִים...
דּוּמְיָה, דּוּמְיָהוּ – –

אֶפְלוּ בְּחֵלֹם לֹא אֶקְלַע אֱלֹהֵי!
צָרִיךְ לַעֲבֹר יָם אֶפְלוּ בְּחֵלֹם – –

הוא נשאר על קברות יהודי-בכאבם:
הם אהבוהו והוא אהבם.

הם היו סבלנים ורצו לחכות לו,
אבל הגויים לא נתנו לחכות.

הוא נשאר על קברם: היהודי היחיד
לבלתי מרמה... כאמרת הגויים,
כי איננו גוף חי מבשר ומדם.

שָׁם יֵשֵׁב לוֹ בְּדָד, שָׁם יֵשֵׁב לוֹ יָדָם
יוֹמָם וְלַיִל בְּאֶבְלוֹ סְחֹר סְחֹר,
חֹרֶף וְזִמָּן, גֶּשֶׁם וּכְפֹר.

לֹא יִקְצֹף עָלָיו גּוֹי, לֹא יִנְבַּח עָלָיו כָּלֵב,
כִּי אֵינְנוּ גּוֹף חַי מִבְּשָׂר וּמִדָּם.

הוא רוחנו בלבד, הוא הדני ללא דמות,
תחתיו גוללים: מרחקים-מרחקים
וזעמים חנוקים:

כִּי לֹלֵא תִנְחֹמִים
כִּי לֹלֵא שְׁלוּמִים – –

כיצד הדמות של אליהו הנביא מסייעת לעצב את אימת השואה בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

26. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

תפלה אחרונה / אורי צבי גרינברג

הִרְכִּינֵנוּ, אִם רְצוֹנְךָ בְּכֶךָ, כְּאִשֶׁר תִּכְּף אֵילָנוֹת
בְּכַבֵּד הַבְּרָכָה הַמְתוֹקָה מִתְמוּז עַד תִּשְׂרֵי,
כִּי גַם אָנוּ עֲצִיף עִם יְבוּל הַיְגוּנִים הַכְּבֵד;
אִךְ אַל נָא תַעֲקֹרְנוּ מִשְׂרָשׁ זֶה הָאֲדָמָה,
כִּי בְחַרְנוּ לְהִיּוֹת בָּהּ כְּמוֹ שְׂשֵׁת־לֶת אוֹתְנוּ
בְּעִגּוּל הַיָּמִים וְהַלִּילוֹת.

אִם גָּזַר הוּא מִפִּיָּךְ: בֵּל יִגַע מִצְחָנוּ בְּגִבְהוֹת
וְלֹא נַעֲפִיל עַל שְׁלִבִים בְּסֶלֶם הַזֶּהָב בְּחִזּוֹן –
תִּנְנֵנוּ וְנִכְרָה בְרִית עִם אֲדָמְתְךָ הַחֲפָה
בְּעִמְקֵי־הָאָדָם הַיָּפָה,
וּבְלוּחַ חַיֵּינוּ מְחַה שְׁלוֹשׁ אוֹתִיּוֹת: מוֹת.

כיצד התשוקה של האדם לחיות לנצח מעוצבת בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך